Przystanek historia

https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/tajne-sluzby/101149,Ryszard-Kuklinski-Czlowiek-ktory-umknal-Moskwie.html

Płk Ryszard Kukliński asystujący gen. Wojciechowi Jaruzelskiemu w siedzibie głównej Układu Warszawskiego, 1979 r. Fot. z zasobu AIPN

BIOGRAM / BIOGRAFIA

Ryszard Kukliński. Człowiek, który umknął Moskwie

OKRES HISTORYCZNY

(1980-1990) Epoka Solidarności

Autor: KRZYSZTOF PAWLUCZUK 23.05.2023

23 maja 1984 r. Sąd Warszawskiego Okręgu Wojskowego w Warszawie wydał zaoczny wyrok śmierci na płk. Ryszarda Kuklińskiego, który ponad dwa lata wcześniej, zagrożony dekonspiracją, opuścił Polskę. Niepowodzenie prób jego

zabicia lub porwania ze Stanów Zjednoczonych i zorganizowania pokazowego procesu skłoniły komunistyczne władze do osądzenia go oraz skazania pod jego nieobecność.

Rola agenta o pseudonimach „Mewa” i „Jack Strong” zakończyła się w listopadzie 1981 r. po ponad dekadzie współpracy z amerykańskim wywiadem. Ze względu na pełnione przez siebie funkcje w Sztabie Generalnym Wojska Polskiego mógł oddać nieopisane usługi Amerykanom. Był określany mianem najcenniejszego źródła informacji w obozie sowieckim.

Do najważniejszych osiągnięć Kuklińskiego, oprócz dostarczenia Centralnej Agencji Wywiadowczej (CIA) tajnych dokumentów strategicznych Układu Warszawskiego, należało przekazanie na Zachód planów wprowadzenia stanu wojennego w Polsce. W ówczesnej sytuacji społecznej i geopolitycznej było to zarówno dla PRL, jak i dla Związku Sowieckiego, ciosem niezwykle dotkliwym, który nie mógł pozostać bez reperkusji.

Zdjęcie portretowe Ryszarda Kuklińskiego w mundurze pułkownika. Fot. z zasobu AIPN

Po ucieczce „Jacka Stronga”

Naczelny Prokurator Wojskowy już kilka dni po zniknięciu oficera pełniącego tak znaczące stanowisko

służbowe wydał postanowienie o wszczęciu dochodzenia w sprawie zaginięcia, które szybko wykryło jego realne przyczyny. Śledztwo prowadził Zarząd II Szefostwa Wojskowej Służby Wewnętrznej zajmujący się m.in. szpiegostwem. Niemal od początku w aktach postępowania przewijały się informacje o międzynarodowych kontaktach Kuklińskiego, w tym przede wszystkim o służbie pod koniec lat 60. w Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru w Wietnamie oraz prywatnym żeglowaniu do portów w Europie Zachodniej. Ogólnopolskie poszukiwania operacyjne i służbowe, seria przeszukań i przesłuchań osób związanych z pułkownikiem, doprowadziły jedynie do ustalenia, że wraz z nim zniknęła jego żona i dwaj synowie. Jasnym stało się, że nie ma go w kraju. W marcu 1982 r. wydano postanowienie o tymczasowym aresztowaniu oraz poszukiwaniu listem gończym.

Po trwającym ponad dwa lata śledztwie, 13 marca 1984 r., Naczelna Prokuratura Wojskowa skierowała do Sądu Warszawskiego Okręgu Wojskowego akt oskarżenia. Obejmował on dwa generalne zarzuty tj. trwałe uchylanie się od służby wojskowej poprzez opuszczenie macierzystej jednostki i nielegalny wyjazd z kraju oraz działanie na rzecz wywiadu USA poprzez przekazywanie mu „informacji godzących w podstawy bezpieczeństwa i obronności PRL”. Prokuratura jednocześnie wniosła o rozpoznanie sprawy w trybie postępowania w stosunku do nieobecnych, z wyłączeniem jawności.

Ppłk Ryszard Kukliński w Pekinie,
ok. 1967 r. Fot. z zasobu AIPN

Rozprawa główna rozpoczęła się 4 maja 1984 r. Przewodniczącym składu orzekającego był sędzia płk Władysław Monarcha, oskarżał prokurator wojskowy ppłk Piotr Daniuk. Charakterystycznym elementem przewodu sądowego było usiłowanie udowodnienia, że pułkownik czerpał korzyści materialne w zamian za dostarczane materiały. Stało się to następnie koronnym argumentem używanym w przestrzeni publicznej przeciwko Kuklińskiemu.

Sąd uznał, że Kukliński posiadał wręcz nieograniczony zakres wiadomości dotyczących obronności i bezpieczeństwa państwa. Wbrew temu, że nie ustalono od kiedy trwała jego współpraca ze służbami specjalnymi USA ani co dokładnie zostało im przekazane, przyjęto za pewnik udostępnienie wszystkich posiadanych informacji. Wobec braku możliwości precyzyjnego wyjaśnienia kluczowych kwestii na podstawie posiadanych dowodów, opierano się na zeznaniach świadków, doniesieniach wywiadowczych oraz pośrednio

na tłumaczeniu artykułu z czasopisma „Newsweek”.

Wyrok na nieobecnym

Sąd uznał Ryszarda Kuklińskiego winnym zarzucanych mu przestępstw i kolejno za zdradę oraz dezercję skazał go na karę śmierci, 15 lat pozbawienia wolności, a także na kary dodatkowe w postaci pozbawienia praw publicznych na zawsze wraz z konfiskatą mienia w całości. Zgodnie z obowiązującym stanem prawnym utrata praw publicznych oznaczała degradację i zwolnienie z zawodowej służby wojskowej. We wrześniu 1984 r. Rada Państwa podjęła uchwałę o nieskorzystaniu z prawa łaski.

W marcu 1990 r., na podstawie amnestii, Sąd Warszawskiego Okręgu Wojskowego zamienił karę śmierci na 25 lat pozbawienia wolności, natomiast dożywotnią utratę praw publicznych zredukował do 10 lat. Zaś kara 15 lat więzienia została złagodzona do 10 lat. Po rewizji nadzwyczajnej, w całości zaskarżającej wyrok na korzyść Kuklińskiego, wniesionej przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, Izba Wojskowa Sądu Najwyższego uchyliła w dniu 25 maja 1995 r. wyrok z 1984 r. i przekazała sprawę do uzupełnienia postępowania przygotowawczego Naczelnemu Prokuratorowi Wojskowemu.

Podjęte śledztwo zostało ostatecznie umorzone 2 września 1997 r. Fakt uchylenia wyroku oraz umorzenia postępowania karnego spowodował odzyskanie utraconego stopnia wojskowego. W uzasadnieniu postanowienia Wojskowej Prokuratury Okręgowej w Warszawie wyraźnie podkreślono, że płk Ryszard Kukliński naruszył obowiązujące wówczas przepisy prawa działając w warunkach stanu wyższej konieczności, dostrzegając realne niebezpieczeństwo dla Polski.

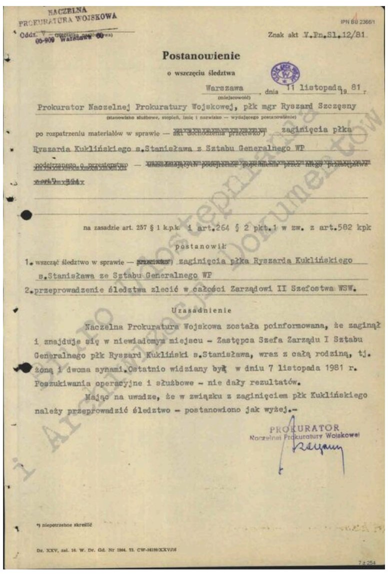
NACZELNA PROKURATURA WOJSKOWA
Oddz. V
00-909 Warszawa 60

IPN BU 2366/1

Znak akt V.Pn.Sl.12/81

Postanowienie
o wszczęciu śledztwa

Warszawa (miejscowość), dnia 11 listopada 19 81 r.

Prokurator Naczelnej Prokuratury Wojskowej, płk mgr Ryszard Szczęsny
(stanowisko służbowe, stopień, imię i nazwisko — wydającego postanowienie)

po rozpatrzeniu materiałów w sprawie — zaginięcia płka Ryszarda Kuklińskiego s.Stanisława z Sztabu Generalnego WP

na zasadzie art. 257 § 1 k.p.k. i art.264 § 2 pkt.1 w zw. z art.582 kpk

postanowił:

1. wszcząć śledztwo w sprawie — zaginięcia płka Ryszarda Kuklińskiego s.Stanisława ze Sztabu Generalnego WP
2. przeprowadzenie śledztwa zlecić w całości Zarządowi II Szefostwa WSW.

Uzasadnienie

Naczelna Prokuratura Wojskowa została poinformowana, że zaginął i znajduje się w niewiadomym miejscu - Zastępca Szefa Zarządu I Sztabu Generalnego płk Ryszard Kukliński s.Stanisława, wraz z całą rodziną, tj. żoną i dwoma synami. Ostatnio widziany był w dniu 7 listopada 1981 r. Poszukiwania operacyjne i służbowe - nie dały rezultatów.

Mając na uwadze, że w związku z zaginięciem płk Kuklińskiego należy przeprowadzić śledztwo - postanowiono jak wyżej.-

PROKURATOR
Naczelnej Prokuratury Wojskowej

*) niepotrzebne skreślić

Dr. XXV, zał. 16. W. Dr. Gd. Nr 1964. T3. CW-34199/XXV/16

Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów

Postanowienie Naczelnej Prokuratury Wojskowej o wszczęciu śledztwa w sprawie zaginięcia płk. Ryszarda Kuklińskiego z 11 listopada 1981 r. Z zasobu AIPN

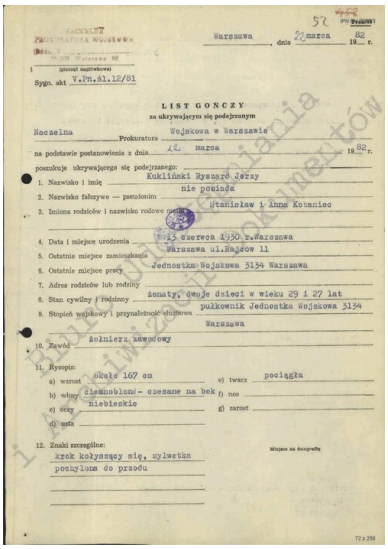

NACZELNA PROKURATURA WOJSKOWA
Oddz. V
00-909 Warszawa 60

52 ~~452~~ IPN Pr.Wojsk.

Warszawa, dnia 22 marca 1982 r.

(pieczęć nagłówkowa)

Sygn. akt V.Pn.Śl.12/81

LIST GOŃCZY
za ukrywającym się podejrzanym

Naczelna Prokuratura Wojskowa w Warszawie

na podstawie postanowienia z dnia 22 marca 1982 r.

poszukuje ukrywającego się podejrzanego:

1. Nazwisko i imię: Kukliński Ryszard Jerzy
2. Nazwisko fałszywe — pseudonim: nie posiada
3. Imiona rodziców i nazwisko rodowe matki: Stanisław i Anna Kotaniec
4. Data i miejsce urodzenia: 13 czerwca 1930 r. Warszawa
5. Ostatnie miejsce zamieszkania: Warszawa ul. Rajców 11
6. Ostatnie miejsce pracy: Jednostka Wojskowa 3134 Warszawa
7. Adres rodziców lub rodziny:
8. Stan cywilny i rodzinny: żonaty, dwoje dzieci w wieku 29 i 27 lat
9. Stopień wojskowy i przynależność służbowa: pułkownik Jednostka Wojskowa 3134 Warszawa
10. Zawód: żołnierz zawodowy
11. Rysopis:
    a) wzrost: około 167 cm
    b) włosy: ciemnoblond - czesane na bok
    c) oczy: niebieskie
    d) usta:
    e) twarz: pociągła
    f) nos:
    g) zarost:
12. Znaki szczególne: krok kołyszący się, sylwetka pochylona do przodu

Miejsce na fotografię

72 z 258

List Gończy Naczelnej Prokuratury Wojskowej za płk. Ryszardem Kuklińskim z 22 marca 1982 r. Z zasobu AIPN

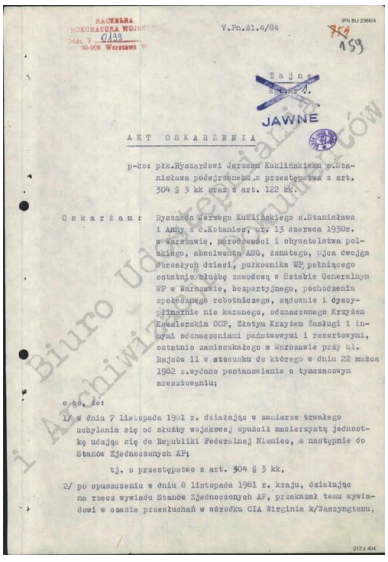

NACZELNA PROKURATURA WOJSKOWA
Oddz. V 0/35
00-909 Warszawa 60

V.Pn.Śl.4/84

IPN BU 23664

~~752~~ 159

Tajne
~~Poufne~~
JAWNE

AKT OSKARŻENIA

p-ko: płk. Ryszardowi Jerzemu Kuklińskiemu s. Stanisława podejrzanemu o przestępstwa z art. 304 § 3 kk oraz z art. 122 kk.

Oskarżam: Ryszarda Jerzego Kuklińskiego s. Stanisława i Anny z d. Kotaniec, ur. 13 czerwca 1930r. w Warszawie, narodowości i obywatelstwa polskiego, absolwenta ASG, żonatego, ojca dwojga dorosłych dzieci, pułkownika WP, pełniącego ostatnio służbę zawodową w Sztabie Generalnym WP w Warszawie, bezpartyjnego, pochodzenia społecznego robotniczego, sądownie i dyscyplinarnie nie karanego, odznaczonego Krzyżem Kawalerskim OOP, Złotym Krzyżem Zasługi i innymi odznaczeniami państwowymi i resortowymi, ostatnio zamieszkałego w Warszawie przy ul. Rajców 11 w stosunku do którego w dniu 22 marca 1982 r. wydano postanowienie o tymczasowym aresztowaniu;

o to, że:

1/ w dniu 7 listopada 1981 r. działając w zamiarze trwałego uchylania się od służby wojskowej opuścił macierzystą jednostkę udając się do Republiki Federalnej Niemiec, a następnie do Stanów Zjednoczonych AP;

tj. o przestępstwo z art. 304 § 3 kk,

2/ po opuszczeniu w dniu 8 listopada 1981 r. kraju, działając na rzecz wywiadu Stanów Zjednoczonych AP, przekazał temu wywiadowi w czasie przesłuchań w ośrodku CIA Wirginia k/Waszyngtonu,

213 z 404

Akt oskarżenia przeciwko płk. Ryszardowi Kuklińskiemu. Z zasobu AIPN

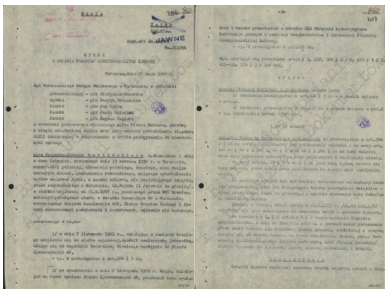

Wyrok Sądu Warszawskiego Okręgu Wojskowego z 23 maja 1984 r. orzekający zaocznie karę śmierci wobec płk. Ryszarda Kuklińskiego. Z zasobu AIPN

Więcej interesujących materiałów na profilu Archiwum IPN

COFNIJ SIĘ